

mem myslí prostě jen radikálnější, utopičtější, fanatičtější a násilnější forma „islamismu“. Nebýt toho, že čeština přejala termíny „islamismus“ a „islamista“ z angličtiny, kde se jich používá pro označení islamologie a islamologů, byl by „islamismus“ pro češtinu vhodnou náhradou za negativními konotacemi obtížený „fundamentalismus“, neboť by mohl pokrýt i umírněnější a „legalističtější“ polohy politiky vycházející z islámu jako svého hlavního zdroje.

PAVEL BARŠA

The Bible in Cultural Context,

Brno: ČSSN a ÚR FF MU 1994,
336 s.

Česká bible v dějinách evropské kultury,

Brno: ČSSN a ÚR FF MU 1994,
120 s.

V době, kdy projekt společné Evropy není jen otázkou ekonomickou a politickou, nýbrž prvořadě otázkou filozofickou, stává se výměr evropské identity aktualizovaným tématem. Klíčový význam bible pro utváření evropské identity, rozhodující vliv bible na evropskou civilizaci, kulturu a vzdělanost je nezpochybnitelnou skutečností. V tomto směru je třeba označit dvě významná symposia, která připravila Česká společnost pro studium náboženství ve spolupráci s Ústavem religionistiky Filozofické fakulty Masarykovy univerzity v Brně a s Českou biblickou společností v ČR, za prozíravý počín, sledující směřování evropského univerzalizmu. Prvé symposium „Bible and its Tradition – Bible in Intercultural Communication“ se konalo v květnu 1992 na zámku v Bechyni a mělo charakter mezinárodní konference. Druhé symposium „Česká bible v dějinách evropské kultury“ bylo záležitostí domácí a uskutečnilo se v prosinci 1993 na půdě Masarykovy univerzity v Brně. Editorům Heleně Pavlincové a Daliboru Papouškovi vděčíme, že z obou symposií vzešly kompletní,

graficky úhledné sborníky, které výrazně obohacují publikační činnost České společnosti pro studium náboženství a Masarykovy univerzity v Brně. První sborník s anglickými a německými příspěvky nese název *The Bible in Cultural Context*, český sborník je nadepsán *Česká bible v dějinách evropské kultury*.

Ke společnému usilování se ve sbornících spojili renomovaní zahraniční i domácí odborníci v oboru religionistiky, literární vědy, biblické teologie. Sborníky jsou tak svědectvím interdisciplinárního rozhovoru i přehlídkou v některých případech spíše monologicky koncipovaných výsledků jednotlivých badatelských specializací. Obě publikace jsou zároveň dokladem možného pomezí plodné spolupráce mezi religionistikou a teologií, i když tím nemůže být zastřen zásadní předěl, že totiž pro religionistu je bible lidským fenoménem lidských dějin a kultury, zatímco pro teologa, a to i pro teologa badatelsky erudovaného a provádějícího kritickou analýzu textu, zůstává tato kniha – byť lidmi psaným – svědectvím o transcendentní dimenzi, chápané v náboženských souřadnicích božho protějšku. Teologu je na rozdíl od religionisty biblický text zcela zvláště kvalifikován a odlišen od jiné náboženské, filozofické či umělecké literární produkce. Tím je do jisté míry dáno, že ve sborníku najdeme přísně exaktní, dokladované studie jak z pera religionistů, tak teologů, i studie či pasáže, které sdělují spíše ideově předznačená mínění. To se netýká jen samotného chápání dosahu biblického textu, ale i některých dílčích otázek (např. pojetí inspirace v teologickém konceptu překladatelů Kralické bible, náhledu na původnost kralického díla, či např. hodnocení staroslověnské biblické překladové produkce). Studie vyznačující se prezentací těchto mínění najdeme spíše v českém sborníku.

Hodnotu sborníků by ještě umocnilo, kdyby na symposiích zazněly i příspěvky věnované významu bible pro evropskou kulturu, tedy tématice explicitně vyznačené názvem obou sborníků. Příspěvky, které by postihovaly nejen literární a jazykové, ale i antropologické konsekvence. Chyběla tématika, která by se zabývala otázkou, jaké základní modely životních postojů a hodnot, které chápeme jako evropské, jsou zakotveny

v látkách biblí tradovaných. Namátkou uvádím např. evropské pojetí času, evropské pojetí dějinnosti, evropské pojetí individuality, sociálních vazeb, evropské tradice mravních norem.

Sborníky sledují spíše kulturní dosah bible ve smyslu jazykovém a literárním. Najdeme v nich vynikající studie, které si všímají různých edicí bible, a především vlivu bible na literární tvorbu jednotlivých kulturních epoch, i odrazu biblické látky v poezii a umění. Především v oboru jazykovědném a literárněvědném přinášejí sborníky některé zcela nové poznatky a zjištění. Najdeme tu i řadu brilantních studií, věnovaných zcela speciální, např. exegetické tématice.

Značný, ba skoro dominantní je rozsah pozornosti věnované překladatelství, a to jak obecným problémům tohoto oboru, tak konkrétní odlišnosti názorů na český ekumenický překlad i na různé pokusy o revizi znění Kralické. To je zřejmě podmíněno skutečností, že značná část referentů se aktivně podílela na úctyhodném díle českého ekumenického překladu. Zahraněním referentům pak především vděčíme za rozšíření debaty o překladu o hledisko historické perspektivy, literární kritiky a obsahové interpretace a pochopení. Nicméně i zde, s ohledem na celkový stav světové diskuse, by bylo možné problematiku interpretace a vztahu mezi překladem a výkladem ještě více radikalizovat právě se zřetelem ke zcela odlišným strukturám vnímání a chápání skutečnosti světa a života mezi člověkem starověku a člověkem naší současnosti.

Uvést na společného jmenovatele elaboráty, které se z různých badatelských okruhů vztahují k biblí a biblické látce, je projekt velmi nesnadný. I když si jako své mínění dovolím podotknout, že by sborníkům prospěl filozoficky reflektující svorník, shledávám mimo jiné tři okruhy jejich přínosného významu:

1. Řada referátů prezentuje zcela originální výsledky badatelské práce. Požadovaná stručnost referátů odkazuje nejednou k badatelskému projektu, který by vydal na rozsáhlou studii či samostatnou knižní monografii. Důležité však je, že jiní badatelé se alespoň ze sumarizujícího příspěvku dovidají, že určité okruhy tematiky literárně vědní, jazykovědné či kunsthistorické jsou komplexně

někým zpracovány. Tak sborník předkládá nejen stručnou informaci o této rozsáhlé badatelské činnosti, ale zároveň umožňuje propojení badatelů, kteří se pohybují v podobných soufadicích. Lze snad i doufat, že sumarizované výsledky povedou k tomu, aby se některým badatelům otevřela možnost publikovat výsledky svého nejednou celoživotního badatelského úsilí v samostatné monografii.

2. Tématika ve sbornících pojednaná vypovídá, že to byla právě práce s biblí, která dala základ mnoha oborům evropské humanitní vzdělanosti. Na práci s biblickým textem se formovala jazykověda, literární věda, literární kritika, historicko kritická metoda, škola dějin formy, strukturální analýza, srovnávací věda náboženská, jakož i různé překladatelské metody a teorie. Postup nebyl obrácený, že by se nejprve vytvořila určitá metoda či teorie na nějaké jiné látce a pak byla aplikována i na biblický text, nýbrž při zaobírání se biblickým textem krystalizovaly metody a vědní obory, které pak byly v evropské kultuře vztahy na oblast jazyka a literatury obecně. Při práci s biblickým textem se formovaly i ty vědecké metody, které záhy otfášly pojem bible ve smyslu ortodoxní křesťanské věrouky. To je i dokladem, že vědecky poctivé, metodicky čisté a důsledné obírání se určitým tématem má v sobě latentní náboj, který badatele samého přetváří a pudí k vědecké pravdě.

3. Sborníky přinášejí i značně vyčerpávající komplex překladatelské problematiky a diskuse různých překladatelských konceptů a teorií. Diskuse není abstraktní, ale je podložena zkušeností mnohaletého zápolení o nalezení odpovídající sdílnosti, a to i jedné nepatrné výpovědi uprostřed obrovského komplexu biblického textu. Kolikrát otázka jednoho obratu detailního biblického místa si v překladatelském týmu vyžádala hodinový rozhovor a polední přestávku. To vše je nyní zhodnoceno sumarizujícím nadhledem, reflektujícím překladatelskou problematiku celistvě.

V neposlední řadě je cizojazyčný sborník důstojnou prezentací řady českých vědních oborů na mezinárodní platformě.

O. A. FUNDA